KAČERGINĖS KAPINYNO PAIEŠKOS

Olegas FEDIAJEVAS

2004 m. KPC užsakymu Kačerginės kapinyno teritorijoje (Kauno r., AV 282) vykdyti archeologiniai žvalgomieji tyrinėjimai. Paveldosauginiuose dokumentuose nurodoma, kad kapinynas yra Janonio gatvės 12 namo sklype. Pirmą kartą ši vieta paminėta 1957 m. „Tiesoje", kurioje rašyta, kad namo savininkas sklype rado jau antrą akmeninį kirvuką, vėliau perduotą Kauno istoriniam muziejui. Muziejaus darbuotojai atliko tyrinėjimus, kurių metu aptiko I–II a. kapinyną. LTSR archeologijos atlaso 3-jame tome rašoma, kad apie 1955 m. šiame sklype aptikta žmonių kaulų ir IV–VI a. būdingų radinių, kurių dalis vėliau pateko į KVIM. 1972 m. MMT žvalgomosios archeologinės ekspedicijos (vad. V. Daugudis) ataskaitoje minima, kad apie 1957 m. savininkas sodybos P dalyje aptiko žmogaus žandikaulio dalį ir blauzdikaulį, kartu su jais rasti 2 geležiniai įmoviniai kirviai, metalinė sagtis. Radiniai buvo perduoti Kauno muziejui. Tačiau nei šių paminėtų radinių, nei tyrimų ataskaitų Kauno muziejuje nėra, taip pat niekur neužfiksuota, kad jie ten būtų buvę. Be to, Kauno muziejuje saugomi atsitiktiniai radiniai iš Kačerginės (titnaginis kirvis, balnakilpės, žąslai, kelios dešimtys neinventorintų brūkšniuotos keramikos šukių), kai kurių autorių nuomone, galėjo būti aptikti kapinyno teritorijoje.

Pirmą kartą kapinyno egzistavimą nurodomame sklype paneigė 1988 m. archeologiniai tyrimai (vadovas V. Valickis). Tuomet ištirta 32 m^2 teritorija, rasti keli gabaliukai geležies šlako bei grublėtosios keramikos šukė, o kapinynams būdingų radinių neaptikta. Tyrinėjimų vadovo nuomone, jeigu tirtoje teritorijoje ir buvo kultūrinis sluoksnis, tai jis sunaikintas.

Šiuo metu kapinyno teritorija užstatyta gyvenamaisiais ir ūkiniais pastatais. Vienintele vieta, kurioje galėjo būti išlikęs kultūrinis sluoksnis, buvo Janonio g. 12 namo sklypo sodas, išdalytas trims savininkams. Vieno iš jų sklype ir vykdyti archeologiniai tyrimai. Iš viso iškastos trys 2x5 m dydžio perkasos ir 3 šurfai, bendras ištirtas plotas – 35 m^2. Tik perkasoje 3 rasta archeologiškai vertingų radinių: aptikta 1x1,5 m skersmens ir 1,5 m gylio duobė, pusė kurios buvo pripildyta geležies šlako ir rudnelių liekanų. Aptikta 17 sunkesnių nei 1 kg sienelių bei dugno fragmentų, kelios dešimtys smulkesnių rudnelių dalių ir šlako gabalėlių, iš viso atkasta 85,31 kg. Aptikti fragmentai priklausė įvairioms rudnelių dalims. Tai patvirtina skirtingas sienelių storis – nuo 2–3 iki 10–13 cm, dėl nevienodos temperatūros rudnelės viršutinėje dalyje ir prie dugno skyrėsi išorinė sienelių spalva – nuo vyraujančios tamsiai pilkos iki ryškiai raudonos, bei skirtingi prie vidinės fragmentų sienelės prikepusio šlako tipai. Vyravo tekusis rudnelių šlakas kietu, glotniu, tamsiai pilku paviršiumi, tačiau prie kai kurių fragmentų buvo prikepęs ir dugno sunkusis bei lengvasis šlakas – rupus, akytas, geležies oksido spalvos. Vienoje iš rudnelės liekanų matėsi suanglėjusio medžio trupiniai. Kai kurie rudnelių gabalai buvo atskelti dar joms neatvėsus – lūžio vieta apsilydžiusi. Tačiau buvo ir vėlesniu laikotarpiu atskeltų fragmentų, viename iš jų aiškiai matėsi kirtimo žymės. Pagal du puslankio formos rudnelių fragmentus nustatytas jų skersmuo – 0,30–0,35 m, jos priskiriamos II tipui – rudnelėms su duobėmis po žaizdru, datuotinam II–III a. Tai, kad duobės kontūrai matėsi jau nuėmus velėną ir aplink duobę nerasta

šlako, leidžia daryti išvadą, kad rudnelės stovėjusios kažkur netoliese ir į duobę buvo sumestos gerokai vėliau, nei buvo naudotos.

Daugiau jokių archeologiškai vertingų radinių tyrimų metu neaptikta, todėl tikėtina, kad 1988 ir 2004 m. tyrinėtoje teritorijoje niekada nebuvo laidojama, o šaltiniuose minimi radiniai, matyt, kadaise buvo rasti visai kitoje vietoje. Siūloma kapinyną išbraukti iš saugomų vertybių sąrašo, nes neradus kultūrinio sluoksnio mažiausiai urbanizuotame sklype, vargu ar pavyks jį rasti jau užstatytose kapinyno teritorijos dalyse.

SEARCH FOR KAČERGINĖ BURIAL GROUND

In 2004 in the Kačerginė burial ground an area of 35 m^2 was investigated. Archaeologically valuable findings were discovered only in one trench. Here a pit having 1x1.5 m in diameter and 1.5 m in depth was found. Half of it was filled with iron sinter and remains of a smelting furnace. No other archaeologically valuable items were found during the excavations, and this implies that the territory investigated in 1988 and 2004 was never used for burial. Artefacts mentioned in the sources must have come from another site.

NOVOS UPĖS BASEINO ARCHEOLOGINIAI ŽVALGYMAI

Augustina GRINKEVIČIŪTĖ, Vygandas JUODAGALVIS

2004 m. Šakių r. savivaldybė ir VšĮ „Sintautų akademija" Kultūros ministerijai parengė projektą „Iš seniausios Sūduvos praeities – 2004 (žvalgomoji archeologinė ekspedicija Novos upės baseino teritorijoje)". Tai yra viena iš senosios Sūduvos kultūros tyrinėjimo, fiksavimo ir aktualizavimo programos dalių. Kultūros ministerija projektą finansavo. Šakių r. savivaldybės administracijai atstovavo Regioninės plėtros tarnybos ir „Sintautų akademijos" vedėjas V. Girdauskas, kuris rūpinosi ekspedicijos dalyviais.

Archeologinės ekspedicijos metu buvo numatyta žvalgyti ruožą nuo Šešupės dešiniojo kranto (Panoviai) iki Šakių–Marijampolės rajonų ribos (Novaraistis), tačiau darbo metu žvalgymų ruožą teko susiaurinti dėl Voverių kaime žvalgomuosiuose šurfuose aptiktų palaidojimų, kurie preparuoti lėtai ir kruopščiai. Be to, rengiant archeologinių žvalgymų programą orientuotasi į projektinę sąmatą, tuo tarpu reali Kultūros ministerijos parama buvo perpus mažesnė.

Nova – dešinysis ir ilgiausias Šešupės intakas. Jos ilgis – 69,3 km, baseino plotas – 403,3 km^2. Nova išteka iš Novaraisčio durpyno rytuose (Šakių ir Marijampolės rajonų sandūra) ir įteka į Šešupę Panoviuose vakaruose. Novos slėnis siauras ir gilus, apsuptas 5–8 m aukščio šlaitais. Kai kuriose atkarpose išsiskiria dvi terasos. Dirvos molingos ir, rečiau, smėlingos, pakrantėse vyrauja lapuočių augmenija. Žvalgyta atkarpa yra Novos kraštovaizdžio draustinio ribose. Vidutinis Novos vandens H_{abs} 37,5 m (Rūgių kaime), vidutinis aplinkinių laukų H_{abs} 48,0 m.

2004 m. buvo išžvalgytas Novos upės dešinysis krantas nuo Novos–Pentos santakos vakaruose iki kelio į Žvirgdaičius rytuose. Dešiniajame Novos krante iš V į R yra įsikūrę šie kaimai: Bukšniai, Klepai, Kirmiškiai, Voveriai, Mockupiai, Rūgiai. Kairiajame krante buvo žvalgoma atkarpa nuo Šakių–Kudirkos Naumiesčio plento vakaruose iki vieškelio į Žvirgdaičius rytuose. Šioje atkarpoje yra įsikūrę Bliukiškių, Urbantų, Murinų ir Žėglių